

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Epitome Tribvnalis Sacramentalis Reverendissimi Patris Petri Marchantii

Zurmöllen, Heinrich

Neuhusii, 1677

Titvlvs XIV. De obligatione hominis Christiani.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9734

requisitas. Nimirum : ut aut beneficium Ecclesiasticum habeant, aut clericalem habitum & tonsuram deferentes, Altari Ecclesiæ ex mandato Episcopi deserviant, vel in seminario Clericorum aut aliqua schola vel universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad suscipiendos majores ordines versentur.

4. Clericus vero primæ tonsuræ ad nihil tenetur simpliciter, quia Clericatus potest renuntiare, unde omnia præcepta quæ in sacris Canonibus leguntur data Clericis intelligi debent, de ijs qui Clericalem statum in privilegijs profiteri volunt.

TITVLVS XIV.

De Obligatione hominis Christiani.

Articulus Primus,

Ad quid obligetur homo ex natura sua.

I. **H**OMO ex natura sua obligatur ad Deum tanquam ad ultimum suum finem naturalem (quamvis supernaturali virtute) acquirendum. Ratio est: quia Deus creavit

creavit hominem, & secundum imaginem suam fecit eum: ad imaginem autem Dei creari, est creari æternæ Beatitudinis capacem, & ad æternam beatitudinem quæ De^o est aspirantem, ita S. August: lib. de Nat. bon. cap. 7. ubi sic ait: *In rebus à Deo factis tantum bonum est natura rationalis, ut nullum sit bonum quo beata sit, nisi Deus.* Ex quo infert: Deum hoc ipso quo creavit hominem ad imaginem suam, non potuisse creare nisi capacem æternæ Beatitudinis, nec potuisse homini sic creato, etiam considerato statu puræ naturæ, alium præfigere finem nisi se ipsum, quia hoc est proprium imaginis Dei, tantæ capacitatis esse, ut ente creato satiari non possit. Hinc à patribus Deus nominatus animæ centrū.

2. Obligatur ad omnes leges divinas qua divinx sunt ex natura sua sub peccato mortali vel veniali. Quia, sive præceptū sive prohibitionem includant, regulam aliquam primæ veritatis continent cum obligatione: omnis autem obliquitas, quatenus à prima veritate recedit, in materia præcepti, est peccatum: principia vero

primæ veritatis per modum præcepti sub obligatione indicta, legem faciunt divinam vel æternam.

3. Porro lex Divina est: quæ à Deo vel Dei auctoritate indicitur, dirigens per se hominem ad beatitudinem sub obligatione debiti spiritualis, & pænæ in foro Dei. Dividitur vero primo: in Divinam æternam: quæ est ipsemet Deus: & Divinam temporalem: quæ à Deo in tempore indita vel posita est. Secundo dividitur in Divinam Naturalem: quæ à Deo humane rationi est indita, regulans actiones ejus in ordine ad Beatitudinem æternam, & ex Dei voluntate obligans hominem ad sui sequelam in foro Dei, sub debito reatus à transgressore incurrendi. In positivam: quæ à Deo præter legem naturalem homini ponitur, in ordine ad finem supernaturalem, per inspirationem, verbum, scripturam, vel traditionem. Lex vero Divina naturalis, subdividitur in sacram, moralem, & politicam, sacra est: quam Deus homini à principio indidit ad cultum Dei: Moralis est: quæ hominem in moribus dirigit pro
ut ad

ut ad æternam Beatitudinem est creatus. Politica est: quæ hominem ut est animal sociale dirigit, quatenus societas illa ordinatur ad charitatem & Deum.

Articulus Secundus.

De hominis Baptizati obligatione.

I. **H**omo ex vi Baptismi ad tria obligatur, quæ in Baptismo triplici pacto Deo & Christo promisit. Ita censuerunt communiter patres & Concilia, dum pacta illa titulo juramenti exprimunt: Pactum primum est: quo Baptizandus abrenunciat Sathanæ & omnibus operibus ac pompis ejus. Secundum est: quo profiteatur, se credere fidei articulos. Tertium in illis virtute contentum est: quo profitetur vitam Christianam, per bona opera juxta mandata Christi & Ecclesiæ observare, harum promissionum meminit *Orig. hom. 12. in Num. recordetur unusquisq; fidelium, cum primum venit ad aquas Baptismi, quibus ibi tunc usus sit verbis, & quid denuntiaverit Diabolo, non se usurum pompis ejus, neq; operibus, neq; omnino servitijs ejus ac voluptatibus pariturum.* 2. Vi-

2. Vi-

2. Vigore vero hujus ab renuntiationis Sathanæ, etiam nullo alio præcepto interveniente, omnis homo Baptizatus tenetur vitare diabolum & quidquid Diaboli est, in omni superstitione, observantia vana, Magia, incantationibus, veneficijs, remedijs superstitionis, & in omni quod aliquo modo ad Dæmonem spectat, quia est simpliciter & absolute contra pactum in Baptismo initum.

3. Ex dictis patet quid dicendum sit de laribus, lemurib⁹, lamaijs, seu daemonijs domesticis, & de eorum servitijs, etiam in utilitatem domesticam. Constat enim ad propagationem veræ fidei, virtute Crucis mundo excessisse, & si qui modo reperiantur, id tepidæ fidei, infidelitati, Hæresi, & Atheismo imputandum est, uti autem illorum Ministerijs, quovis modo peccatum mortale est.

4. Per opera vero Diaboli, intelliguntur opera carnis, quæ sunt Homicidia, fornicationes, adulteria, & his similia, quæ prius Diabolico instinctu, cogitatione mentis quam opere perpetrantur. Sunt quo-

quoque alia quæ singulari opere Diaboli complentur, talia sunt: quæ cum incubis, & succubis Dæmonibus multi committunt: talia sunt: horribiles immunditiæ, quæ nullam de se carnis delectationem habent, ab ipsis tamen luxuriosis Diabolica malitia committuntur: nec minora sunt, ad quæ Melancholica quædam ingenia impelluntur, quæ visiones, extases, revelationes, diabolica arte confingunt, & hæc omnia sunt opera diaboli & gravissima peccata mortalia.

5. Pompa Diaboli hæc est, quæ & pompa mundi: id est: Ambitio, Arrogantia, vana gloria, & cujuslibet rei superfluitas in humanis usibus, item ad pompam Diaboli spectant: Theatra, circenses, dierum observatio, præfagia & omina, huc etiam referenda quæ de superbia & vanitate hominum referunt scripturæ, in compositione & gesticulationibus corporis, in luxu vestium & ornatus curiositate, in nuditatibus membrorum, & capillaturæ dispositione, in supellectilis superflua multiplicatione, in multitudine equorum, in convivi-
VIORUM

viorum lascivia, & adificiorum superbia, & quamvis multa ex his interdum innocue fieri possint, certum tamen est, illa ordinarie esse vel incentiva peccati, vel fomenta concupiscentiæ, vel impedimenta salutis.

6. Quando forma vestimenti est excitativa in alio libidinis, talibus vestibus uti, est ex natura sua peccatum mortale, tentat enim per illa Sathanas & ad libidinem inducit, id vero censetur fieri, quando nuditas aliqua magna apparet, ut in ijs quæ pectus apertum gerunt, etiam mammillis ex parte discoopertis, item quando non est plena nuditas, apparentior tamen caro redditur, delicatulo & transparente lino. Idem dicendum de viris, qui ita strictas vestes gerunt, ut partes verecundæ, si non omnino discoopertæ, Secundum tamen aliquam apparentiam pandantur, dicitur: (*ex natura sua peccatum mortale*) potest enim fieri veniale ex parvitate materiæ, quamvis de ornatu fucato, picturis & pigmentis cutis & capillorum, vix quidquam fingi possit, quod ad diaboli pompam non pertineat, talis enim qui fucis faciem suam

deco-

decolorat, Dei imaginem quæ in facie elucet, sacrilego aultu permutare censetur.

Articulus Tertius.

Quam Obligationem inducat professio fidei in Baptismo.

1. **P**rofessio fidei in Baptismo facta, obligat ad fidem Christi in omnibus, tam expressis in sacra scriptura, quam traditis à matre Ecclesia, juxta uniuscujusque capacitatem discendam & confitendam, ac cum vitæ periculo conservandam, sub gravissimo peccato mortali infidelitatis, sive per Apostosiam, sive per Schisma, sive per Hæresim vel per Politicisimum, sive per contemptum, dubium, vel supinam ignorantiam oriatur, ita Christus Marc. 16. *qui crediderit & Baptizatus fuerit salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.* Singulariter tamen Christianus obligatur; insigniuntur enim omnes Baptizati spirituali caractere, ut obligationis fidei & operum, notam perpetuam deferant, quæ nulla potentia vel libertate aboleatur.

2. Omnes etiam fideles adulti jure divino

vino

vino tenentur sub peccato mortali, præcipua fidei nostræ myſteria, & ea quæ ad ſalutem ſpectare dignoſcuntur, ſcire. Non tamen tenetur quis illa memoriter recitare, aut Doctrinaliter explicare, ſed ſufficit ſubſtantiam illorum tenere, aut de ijs agentem intelligere: non enim neceſſe eſt ut in ſanctiſſima Trinitate, emanationes Divinas & modos procedendi concipiât: ſed ſufficit eis unum Deum concipere, & tres perſonas ſub nominibus Patris, & filij, & Spiritus ſancti. Et quidem Patrem ſub titulo creatoris. Filium ſub titulo Dei hominis nati ex virgine Maria, paſſi, mortui, ſepulti. Spiritum ſanctum, ſub titulo illius qui nos juſtificat, ſanctificat, vivificat.

3. Demum in omni adulto ratione uſente requiritur non modo ex præcepto ſed etiam neceſſitate mediij, aliquis actus interior fidei ad ſalutem, & talem actum fidei tenetur ſub peccato mortali, aliquo tempore in vita ſua elicere, circa articulos Fidei, quos ei ignorare non licet, talis autem actus eſt: aſſenſus certus etſi obſcurus, quo homo divino lumine illuſtratus aſſen-

titur

titur primæ veritati, & omnibus quæ à prima veritate revelantur, & obligantur omnes adulti, ubi eis explicite articuli fidei sufficienter sunt propositi, sub peccato mortali illis per actum exercitum assentiri & credere. Si vero semel in vita sua non eliciat, speciali peccato incredulitatis condemnatur. Nec possunt Confessarij pœnitentes ignaros & defectuosos in actu credendi absolvere, nisi ab ijs exigant efficax propositum, actum credendi eliciendi & Articulos fidei addiscendi, confessarius aliter talem absolvens peccat mortaliter.

4. Pro simplicium autem solatio Ecclesia instituit signum Sanctæ Crucis, ut per illud articulorum nostræ fidei professionem quilibet Christianus dietim facere posset, nam cum homo se signat, & fronti manum imprimat dicēs, in nomine Patris, fatetur se agnoscere patrem ut caput & fontem totius Divinitatis. Cum manum demittit infra pectus, dicens & filij: filium Dei agnoscit qui pro nobis in uterum virginis descendit. Cum manum reducit à sinistra ad dexteram dicens, & Spiritus S. agno-

agno-

agnoscit tertiam personam, virtute cuius transferimur à sinistra damnationis ad dexteram gratiæ filiorum Dei. In figura autem crucis qua hoc signum formatur, agnoscit Mysteria passionis & mortis Domini: & ita hoc signo instructus Christianus quantumvis simplex, actum credendi & debitam fidei professionem sufficienter exercere censendus est.

Articulus Quartus.

An teneatur homo Christianus vigore professionis fidei vitare infideles.

I. **N**on licet Fideli communicare cum infideli in re quacunque Religionis, nec inire connubia; ideoque quicumque vel eorum ritibus, vel doctrinis ad Religionem spectantibus, communicaverit, vel Matrimonium contraxerit, peccat mortaliter, nisi levitas materię ipsum excuset. Quamvis conversari cum infidelibus, in actionibus civilibus emptionis & venditionis, cessante periculo perversionis, non sit peccatum. Patet ex 2. Cor. 6. v. 6. *qua pars fideli cum infideli, & quis consensit*

sus templo Dei cum idolis. Deut. 7. v. 3. Neque sociabis cum eis conjugia, filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum ne sequatur me.

2. Omnis etiam conversatio cum judæis, quæ inducit vel modicum periculi, si-
ve in Fide, si-ve in Observantia præcepto-
rum, si-ve in moribus Christianis. Sub pec-
cato mortali vitanda est, si-ve sit in com-
mercijs, si-ve in alijs communicationibus. Idque
ob periculum, quod licet alias leve vel mo-
dicum esset, semper tamen grave est in
conversazione cum judæis, ob eorum per-
versitatem, perfidiam, & radicatum odium
nominis Christiani, quo fit ut si in uno
non noceant, in alio id faciant: etsi forte
non sit periculum Fidei, erit periculum
transgressionis præceptorum, in usuris,
injustitijs, superstitionibus, Magijs, Car-
nalitatibus, quibus gens illa perfida abun-
dat. Licet etiam cum judæis aliqua mer-
catura permessa sit, nullatenus tamen per-
missa est mercatura sacræ supellectilis Ec-
clesiæ, ideoque sicut judæis prohibitum est
emere

emere sacram suppellectilem, sic prohibitum est sub peccato mortali aliquid de sacra suppellectile ipsis vendere. Deinde non licet viro Christiano Matrimonium inire cum judæa, etiam sub spe conversionis, nec e contra, quia sacrilegium est & Matrimonium nullum esset.

3. Jure divino naturali prohibitum est sub peccato mortali, Catholico communicare cum Hæretico in ritibus, signis, modis, hæreticis specialibus, & omnis conversatio, ex qua imminet periculum alicujus pravæ Doctrinæ addiscendæ, infectionis, dubitationis, subversionis, tam in materia fidei quam morum. Quia jure Divino naturali, tenetur quis vitare pericula peccati, & perversionis in via salutis.

4. Ex his videant in quæ pericula se præcipitent, qui commertijs cum Hæreticis inescati, eorum mores & modos imbibunt, & si non omnino pervertantur, multas tamen propositiones Hæreticas tanquam probabiles sibi imprimunt, tepidi Christiani fiunt, tandem ad statum quendam politicum imo Atheismum viam sibi

sternunt. Videant qui proles suas ad partes hæreticorum educandas transmittunt, prætextu studiorum, mercaturæ, &c. quod pauci incorrupti redeant.

5. Ex his sequitur quod Fautores, Receptores, Defensores, Hæreticorum in causa Hæresis, jure Divino naturali peccent mortaliter, jure autem Ecclesiastico incurrant Excommunicationem in Bulla cœna Domini expressam, tales enim censentur consentire Hæretico in causa Hæresis, & eorum erroribus favere.

Articulus Quintus.

De obligatione Christiani ad eliciendum actum spei & peccatis ipsi oppositis.

I. **S**pes est virtus supernaturalis Theologica, qua voluntas fertur in Deum quatenus est Beatitudo nostra, & promissionibus Divinis, per auxilia & media ordinata obtinenda, respiciens pro objecto primario Deum, ut est Beatitudo nostra: Secundario vero: promissiones Divinas & media à Deo ordinata ad Beatitudinem consequendam. Continet autem plura in se

se præcepta partialia ad peccatum mortale ex natura sua obligantia. Præceptum enim spei, partim est affirmativum: duo continens sub se præcepta, primum quo præcipit cuilibet Adulto actum spei elicere. Secundum est fugere positive ea quæ Beatitudini repugnant, estque fuga illa effectus timoris filialis, quo quis ex affectu filiali, continet se ab omni peccato: quia peccatum deo displicet. Partim etiam præceptum spei est negativum: duo etiam continens præcepta, alterum prohibens desperationem de salute æterna consequenda: alterum prohibens præsumptionem de Beatitudine.

2. Præceptum vero affirmativum elicendi actum spei, obligat sub peccato mortali: 1. Quotiescunque homo gravi tentatione desperationis affligitur. 2. Quando tenetur per actum contritionis vel attritionis justificari: quia actus spei formaliter vel virtualiter, in contritione vel attritione includitur, debent enim illa junctam habere spem veniæ. 3. Toties tenetur quis virtualiter vel formaliter elicere actum

actum Timoris Domini sub peccato mortali: quoties imminet periculum proximum peccandi. Quia quoties imminet periculum proximum peccandi, toties tenetur homo cavere peccatum, non cavet autem nisi aliquo timore sit perculsus, timor enim ex natura sua, est mali fuga.

3. Desperatio est abjectio voluntaria omnium spei consequendi Beatitudinem, vel media sufficientia ad illam: estq; ex natura sua peccatum mortale gravissimum: & si sit ex diffidentia misericordiae Dei, est peccatum contra Spiritum Sanctum. Quia contradicit Bonitati & Misericordiae, quae Spiritui Sancto specialiter appropriantur. Qui vero desperat ex eo quod arbitretur Deum illum salvare non posse aut nolle, aut positive illum absque peccatorum praevisione reprobasse, aut peccata irremissibilia esse, aut suam malitiam Dei gratia vinci non posse; praeter peccatum mortale desperationis, crimen Haereseos incurrit. Omnes enim illae propositiones, sunt Haereticæ & contra fidem. Qui vero ex gravi laborum & tribulationum impatientia, ac desperatione

K

tione

tione divini auxiliij, mortem sibi optat & infert, peccat desperationis peccato mortali, quæ non tantum peccatum mortale est: Sed etiam multorum peccatorum radix & causa: fit enim, quod qui desperat de misericordia Dei, se tradat omnibus peccatis absque ullo fræno, hinc in furta, latrocinia, libidines, horribiles, Homicidia, peccatores devoluuntur, & ut plurimum sibi laqueo, aut aliis modis vitam adimunt. Talis vero desperatio, qua desperat de propria virtute, ex consideratione suæ infirmitatis, peccatorum frequentis lapsus, si divinæ misericordiæ spem non excludat: peccatum non est: Sed frequenter est melioris vitæ incentivum. Fit enim ut homo de se & omnibus viribus suis desperans, in solam Dei Misericordiam animum convertat, cum spe in unum Deum, qui illum salvare potest. Et hæc est vera Christiani hominis spes & sanctissima virtus, quæ hominem salvat.

4. Magna etiam est distinctio inter tentationes Dæmonis & tædia vitæ, tristitias, desolationes extremas, quæ quibusdam

dam accidunt ex atra Bili & humore Melancholico prædominante, unde causantur funestæ imaginationes, quibus sibi mortem inferre proponunt, & etiam aliquando inferunt: tædia enim illa sunt quædam Maniæ & species amentia, & effectus illi ex perturbatione judicij procedunt, unde tales juvandi sunt arte medica, industria & præventionem: & si quandoq; mortem sibi inferant, non desperationi, sed Maniæ, actus ille imputandus est, nisi aliud aliunde constet.

5. Præsumptio pro ut spei opponitur est actus voluntatis proponentis, ad Beatitudinem, peccatorum remissionem, aut alia dona supernaturalia pervenire, absque medijs, ad illa obtinenda à Deo constitutis. Ex quo sequitur; quod quicumq; Adultus præsumit, se absque ullis meritis & propria cooperatione ad Beatitudinem pervenire posse, præsumptionis peccato, mortaliter peccet & Hæreticus sit. Deinde qui credit tantam esse Dei misericordiam, ut quantumcunque peccet, aut in peccato perseveret, modo fidem Catholicam retineat,

neat, tamdiu remissionem peccatorum, virtute suæ fidei recepturum, & infallibiliter salvandum: præsumptionis Divinæ misericordiæ & Hæresis crimen simul incurrit: qui vero auxilium, misericordiam, gratiam vel effectum quemcunq; à Deo certo exspectat medijs inordinatis, exclusis & contemptis medijs Ordinatis, peccat mortaliter & Deum tentare cognoscitur. Deum præsumptio de divina misericordia, quatenus aufert rigorem divinæ justitiæ, vel claudit viam ad gratiam, vel peccato habenas laxat, est peccatum in Spir. S.

Articulus Sextus.

De obligatione Hominis ad Dilectionem Dei & peccatis ipsi oppositis.

I. **D**atur præceptum Charitatis, obligans hominem sub peccato mortali ad amandum Deum, cujus totalis substantia est: ut actus Dilectionis Dei excludat omnem actum contrarium, vero amoris Dei: id est ut nihil supra Deum, nihil æqualiter Deo diligatur, sed voluntas feratur in Deum ut supremum bonum, cui nullum

lum æquale est. Tribus vero temporibus tenetur homo talem actum dilectionis sub peccato mortali elicere: Primo in initio morali usus rationis, idest quando immediate modo incipit esse capax offendendi Deum mortaliter. Secundo in Articulo vel periculo mortis. Tertio, toties obligatur elicere actum amoris Dei super omnia, quoties tenetur conteri, aut vincere gravem tentationem; aut quando tale opus exercendum est: quod actum amoris Dei super omnia requirit, ut sunt opera ardua quæ sine amore Dei impleri vix possunt.

2. Ex his colligitur quadrupliciter hominem dici diligere Deum. 1. Formaliter: cum actum formalem dilectionis Dei elicit. 2. Virtualiter: quando actus & opera sua in Deum ut finem ultimum dirigit. 3. Interpretative: quando mandata Dei & opera ijs correspondentia exercet. 4. Negative: quia nihil facit quod Deum offendere possit.

3. Omnis autem actus odij vel pravæ affectionis in Deum & Christum, sive in corde interius, sive verbis vel signis mani-

festetur exterius: item omnis Blasphemia, execratio, maledictio, pro ut ex affectu pravo in Deum procedunt, sunt peccata mortalia contra præceptum Dilectionis Dei. Amori enim Dei, è diametro opponitur odium Dei, & Blasphemia.

Articulus Septimus.

De obligatione Hominis ad Dilectionem proximi & peccatis oppositis.

I. **D**ilectionis proximi præceptum fundatur in verbis Christi, *diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Hic autem finis charitatis in omni dilectione meritoria fervari debet, ut homo Deum propter se ipsum, se autem & proximum propter Deum diligat. Et quamvis nullum sit præceptum de amore sui ipsius, tamen est ut mensura dilectionis proximi, quam mensuram indicant illa axiomata naturæ à principio insita; quod tibi non vis fieri alteri ne feceris: & omnia quæcunq; vultis ut faciant vobis homines & vos facite illis. Hoc autem præceptum partim est negativum, partim affirmativum: negativum est quatenus prohibet

hibet odium & omne nocumentum proximi. Affirmativum est quatenus præcipit formalem dilectionem, quæ in tribus consistit. 1. Nec malum velle, nec malum inferre proximo : 2. Benevelle & benefacere illi : 3. Quantum in nobis est omne nocumentum ab illo propulsare.

2. Quicumque odio proximum ita prosequitur, ut ei malum velit, optando vel gaudendo quando evenit, aut directe inferendo, in re gravi peccat mortaliter hoc patet ex 1. Jois 3. *Qui odit fratrem suum homicida est, & scitis quoniam omnis Homicida non habet vitam aeternam in se manentem.* Licet tamen interdum optare alicui malum, ex solo affectu justitiæ, in odium non hominis sed peccati ipsius : sed hoc cum cautela fieri debet, ne sub titulo pietatis, animus male affectus, impietati habenas laxet.

3. Omnis homo tenetur benefacere proximo, & in casu necessitatis debitæ circumstantionatæ non benefacere, in materia gravi, peccatum mortale est, nam verbum diliges, non modo affectum, sed cum affectu effectum requirit. Necessitas autem

vera est: quando homo subsidio alieno indiget, ad vitam sive spirituales, sive corporales, sive morales & civilem, per quam intelligitur fama & honor conservandam.

4. Inimico etiam in inimicitia perseveranti, tenetur quis ex corde injuriam remittere, deponendo omnem rancorem, ita ut nec liceat ipsi in bonis spiritualibus male velle: nec in temporalibus detrimentum optare. Patet Matth. 5. *Diligite inimicos vestros & benefacite his qui oderunt vos.* Non tenetur tamen illi remittere actionem injuriarum, sed potest dimisso omni rancore justam satisfactionem, secundum jura & juris modos exigere.

5. Tenetur quilibet quantumvis inimico signa communia Charitatis exhibere, nisi illa in grave nocumentum. Sui ipsius, inimici, vel tertiæ personæ cederent. Hæc signa sunt: salutantem salutare, loquenti respondere, vendere merces postulanti: particularia sunt: colloquium familiare, auxilium speciale, munerum oblatio: quæ non semper obligamur præstare inimico, quamvis interdum ratione gravis necessi-

tatis

tatis aliquod horum inimico exhibere teneamur.

6. Quicumque proximi etiam inimici injustum malum non impedit, quando absque gravi detrimento effective impedire potest, in re gravi mortaliter peccat. Quia Eccles. 17. v. 12. *Deus mandavit illis unicuique de proximo suo.*

Articulus Octavus.

De obligatione Hominis ad actus, à cultu Religionis procedentes.

I. **C**ultus pro ut procedit à virtute Religionis duplex est: Nimirum: interior tantum, & interior & exterior simul. Cultus interior tantum est: qui nullis exterioribus signis manifestatur, tales actus sunt omnes affectus interni, qui ad colendum Deum referuntur. Cultus interior & exterior simul est: qui non tantum internis, sed etiam externis signis ostenditur: ut sunt sacrificia, orationes, genuflectiones; tres vero potissimum actus virtutis Religionis assignantur, suntque: Oratio: Sacrificium, sacrae observationes.

2. Oratio autem proprie dicta est: actus virtutis Religionis quo homo deo se subiectum agnoscens, ei pro bono aliquo impetrando fit supplex. Ratio hujus patet in Oratione dominica, in qua cum dicitur Pater noster: Reverentia ad deum exprimitur, in eo enim quod patrem nominamus, deum principium nostri & omnis boni auctorem agnoscimus: dum dicimus dimitte nobis debita nostra: petimus supplices curationem morborum animæ, & liberari à malo & damnatione externa.

3. Oratio vero non tantum est homini utilis, sed etiam generaliter adultis necessaria ad salutem. Quia absque dei gratia, tentationum victoria, dono perseverantiæ, nemo salvari potest. Sed absque oratione illa à deo impetrari non possunt, ergo oratio est necessaria ad salutem.

4. Datur etiam præceptum divinum naturale adultis, orandi deum pro salute & salutaribus donis obtinendis, sub peccato mortali hominem obligans. Quia præcepto divino naturali, tenetur adultus procurare salutem medijs necessarijs, sed oratio

tio est medium ad salutem necessarium, ergo: Sciendum tamen quod nullus modus Orationis sub præceptum cadat, sed sola orationis substantia, neque ullum tempus determinatum est, quo quis omittens orare, censeatur peccare mortaliter. Quamvis aliquo tempore obligetur.

5. Quicumque vero cultum soli Deo debitum Creaturæ veræ vel fictæ exhibet, si-ve metu, adulatione, aut alio simili motivo id faciat. Peccat mortali peccato Idololatriæ, tales fuerunt omnes qui statuis, simulachris, etiam hominibus, divinos honores decreverunt. Item: qui astra, plantas, animalia, Dæmones, angelos pro Dijs habuerunt: dicitur (*qui cultu soli Deo debito*) triplex enim cultus est, nimirum: Cultus Latriæ: qui soli Deo exhibetur propter infinitam ejus excellentiam. Dulia: qui sanctis & Beatis exhibetur propter participatam supernaturalem aliquam excellentiam à deo, quæ in illis est: Hyperdulia: qui exhibetur B. Virgini propter super eminentem quandam excellentiam gratiarum & gloria, quibus super alios sanctos enituit.

6. Quicumque verbo, facto, gestu, scripto, vel quocunq; signo aliquem effectum expectat, qui nullam sequelam vel à natura, vel à Dei ordinatione. immediata vel mediata habet, censetur tali signo, cultum vel honorem aut signum amicitiae, Dæmoni exhibere, cum expresso vel tacito pacto, & mortaliter peccat. Id passim Scripturae docent dum Divinos, Ariolos, Pythones, Magos, incantatores, condemnant. Hic vero cultus qui hujusmodi signis Dæmoni exhibetur, superstitione vocatur, cujus cultus genera, ad quatuor membra reduci possunt, nimirum ad: Divinatoriam, vanam observantiam, Magiam, Maleficium.

7. Superstitio Divinatoria est: qua quis inutilibus medijs futura contingentia libera, vel res per se occultas, vult cognoscere, & tales Divinatores sunt diversi: ut Aruspices, Arioli, Præstigiatores, Sortilegi, Geomantes, Hydromantes, Aeromantes, Astrologi, Judicarij. Insuper divinatoria superstitione damnantur: qui signis, cribri versionibus, observationibus, tentant divinare fures, latrones, sagas, item qui

qui ex signis manuum, bonam aut malam fortunam prædicere: five ex constellationibus nativitatis, vitæ hominis successum indicare præsumunt, & hæc omnia ex suo genere peccata mortalia sunt.

8. Vana observantia dicitur: quæ ex signis inutilibus ad effectus speratos, nihilominus illos infallibiliter expectat. Porro variæ sunt vanæ observantiæ species, nimirum: Ars notoria: per quam, per preces, jejunia, profana & amatoria pocula, & alia signa ac ritus, certo scientiæ alicujus infusio, præter naturæ cursum expectatur, vel observantia sanitatum: dum verbis, signis, scripturis, cæremonijs, & similibus incanti homines, sanitatis conservatiõem, recuperationem, vulnerum sanitatem, protectionem ab hostibus præstolantur. Quamvis non negetur naturalia remedia posse illis opitulari, ratione virtutum & qualitatum, quæ in lapidibus, Herbis & alijs causis naturalibus continentur: sed caute attendendum est, an nullum signum inutile sit admixtum. Denique etiam observantia futurorum eventuum: dum si

quis levo pede è strato surgat, egredienti lepus occurrat, picam super Domum picitantem audiat, sibi augurium malum præfagit, hinc qui utitur verbo, signo, scripto, vel re aut qualibet actione, quantumvis sacra, effectum infallibiliter expectas, de quo non constat quod habeat sequelam ex rerum natura, vel certa ordinatione Divina, aut publica & constanti institutione vel Approbatione Ecclesiæ, peccat mortaliter peccato superstitionis.

9. Magia est ratio quædam operandi mira ope Dæmonis, vel pacto tacito vel explicito cum eo inito. Dicitur (*ope Dæmonis*) ad excludendam Magiam naturalem vel artificialem, qua occultis naturæ proprietatibus vel artis industria mira fiunt.

10. Maleficium est: ratio quædam agendi, proveniens ex pacto tacito vel expresso cum Dæmone inito: quo positis certis signis, alicui potestate Dæmonis nocumentum infertur. Porro Maleficium duplex est. Nimirum: Veneficium, quod est signum quo mediante Dæmon hominibus vel in eorum rebus, vel in eorum
perfo-

personis nocet: quia ut plurimum Dæmon hominem aliquo veneno inficit; quamvis etiam alijs modis noceat, ut cum inducit, sterilitates, tempestates, pruinas, grandines, quibus terræ nascentia vel consumuntur vel impediuntur. Alterum est maleficium amatorium: quo dæmon mutationem in affectibus causat, utpote ad excessivos affectus carnales, vel etiam ad capitalia odia inducenda, Filtris, poculis amatorijs, figuris, characteribus.

II. Multa vero peccata, Maleficos, magos, vel cum Dæmonibus paciscentes sequuntur. 1. Cultus Dæmonum. 2. Pactum & societas cum dæmone. 3. Blasphemix, quibus communiter pacta confirmantur. 4. Abjuratio Dei & sanctorum execratio. 5. Sacrilegia & abusus rerum sacrarum. 6. Insidiatio in partum fæminarum, ut infantes absq; Baptismo decedant, quorum officulis, ad varia veneficia utuntur. 7. Traditio sui in Dæmonis potestatem. 8. Omne nocumentum possibile proximorum in vita, prolibus, bonis. 9. Nefarij concubitus contra naturam cum Dæmone. 10. Hæresis & infidelitas.

Arri-

Articulus Nonus.

De Obligatione ad sacrificium Missæ.

1. **M**issa est verum & unicum novæ legis sacrificium, in quo à Sacerdote legitime ordinato, corpus & sanguis Domini nostri Jesu Christi; sub speciebus panis & vini ex ejus institutione, pro salute vivorum & defunctorum, Deo offertur, immolatur, & sumitur, ita Concil. Trident. sess. 22. & superfluum est ejus verba huc at-
 texere, cum clare ibidem exprimantur, sed inquirendum, quando & quomodo populus ad hunc actum Religionis obligetur.

2. Omnes fideles Adulti cujuscunque conditionis sint, in Dominica, salvo legitimo impedimento, tenentur sub peccato mortali missam audire. Ita Concil. Agath. c. 37. *Missas die Dominico secularibus totas audire speciali ordine precipimus, ita ut ante Benedictionem sacerdotis egredi populus non presumat: quod si fecerint ab Episcopo publice confundantur.* Estque hoc mandatum receptum usu universalis Ecclesiæ absque aliqua contradictione.

3. Tria

3. Tria vero requiruntur ut quis satisfaciat præcepto audiendi missam in Dominica. Nimirum: assistentia moralis & Religiosa: attentio: & integritas. Assistentia moralis dicitur: qua humano & morali actu censetur aliquis præsens esse sacrificio missæ, ad quam requiritur præsentia corporalis, quod missam audiens sit intra Ecclesiam, vel in proximo loco, ex quo iudicatur posse videre, audire, vel aliquo sensu advertere, quæ Sacerdos agit, nisi infirmitate potentiarum impediatur, assistentia autem Religiosa plus dicit: Nimirum ut quis per modum Orantis, seu ad Deum colendum ibi assistat, non autem tantum materialiter, propter honestum tantum consortium, curiositatem, pompam externam, aut civile aut politicum aliquod Ministerium; tales enim præcepto audiendi missam in Dominica vel festo non satisfaciunt.

4. Requiritur etiam attentio, sub qua & intentionem comprehendo, ut nimirum qui missam audit, intentionem saltem virtualem habeat illam audiendi, seu Deum
per

per assistentiam illam colendi ; non requiritur tamen necessario, intentio satisfaciendi præcepto, modo quis positive contrariam voluntatem vel intentionem non habeat : Porro attentio in Missæ auditione requisita, triplex est: 1. Ad res sacras : 2. Ad mysteria quæ reb⁹ illis significantur. 3. Generaliter ad Deum colendum & orandum, & prima quidem bona est, secunda melior, tertia communior & magis humanæ dispositioni accommodata.

5. Requiritur ad satisfaciendum præcepto huic, integritas ut quis integram missam audiat.

6. Satisfacit autem præcepto, qui horas obligatorias aliasve preces ex obligatione legit tempore Missæ, quia duæ hæ intentiones & attentiones, sibi nullo modo opponuntur. Cum enim sufficiat utrimq; attentio ad Deum & ad Divina, in unam attentionem ex natura actionis utrimq; Religiose coalescunt. Deinde: licet tempore Missæ examinare conscientiam, & per hoc præcepto satisfit, modo feratur in Deum & Dei cultum. Qui autem magna parte
missæ

missæ occupatur in enarrando peccata sua in Confessione, ut commode ad sacrificiũ attendere nequeat, non satisfacit præcepto audiendi missam, quia attentio necessaria & actus ipse missam audiendi, tam disparatam actionem moraliter non compatitur. Possent tamen persona quæ commoditatem vix haberet alias confitendi, sub missa obligatoria confiteri, non quia per hoc satisfacit præcepto, sed quia ratione congruæ necessitatis confessionis, excusatur ab audienda missa, propter opus majoris necessitatis & utilitatis.

7. Porro ab auditione Missæ homines excusantur 1. Impotentia. 2. Titulo charitatis. 3. Officij. 4. Consuetudinis. Impotentia quæ excusat est triplex: Corporalis, Spiritualis, Moralis, per corporalem excusantur, qui gravi morbo decumbunt, carceribus, detinentur, mare navigant, vel qui habitant in locis ubi Sacerdotes non sunt, vel qui ex præcepto domi manere coguntur. Per impotentiam spirituales excusantur: qui sunt Excommunicati vel interdicto subjacent. Si per illos non stet quo minus
ab

ab illis censuris liberentur. Per impotentiam moralem excusantur : Qui non possunt absq; gravi jactura alicujus boni corporalis vel spiritualis, item qui non possunt ob periculum vitæ, quia hostis insidiæ in via timentur, vel quia pestis in communi populo grassatur, item ob periculum sanitatis: si timeatur recidiva aut convalescentia tardior, unde etiam mulieres gravidæ partui vicinæ, si timeatur fætui incommodum grave, excusantur. Item ob periculum diminutionis honoris, quando personæ nobiles non possunt in habitu, suo statui convenienti comparere, item: qui domi remanent ad advertendos fures, & alia inconvenientia præcavenda.

Titulo Charitatis excusantur, qui debent servire infirmis graviter laborantibus, similiter qui ad extinguendum incendium, vel ad damna proximi avertenda, aut circa aliqua opera misericordiæ occupantur. Item fæmina, quæ ut alienum peccatum vitet, aut viri zelo typiam, domi se continet: præferendum est enim præceptum juris naturalis Charitatis, præcepto positivo Ecclesiæ.

Titu-

Titulo Officij excusantur: Milites tempore missæ in Excubijs stationes suas habentes, Pastores publici animalium, Cursores, matres & nutrices parvulorum à quibus nequeunt separari, item famuli à Dominis tempore Missæ occupati, item laborantes in officinis fusorijs.

Titulo Consuetudinis excusantur: in aliquibus locis mulieres nobiles, quæ ad aliquot Hebdomadas tempore luctus domi manere solent, item: Mulieres tempore purificationis.

8. Quamvis nullas preces, orationes, ritus, Ecclesia ordinaverit pro ijs qui excusantur à missa, remanet tamen penes illos obligatio realis & communis Deum aliquo cultu religioso, in Dominica vel festo Colendi. Sicut docuit Scotus in 3. Dist. 9. q. unica dum dixit observationem hujus præcepti non consistere in sola negatione operum servilium, sed in actu positivo in sanctificando, id est magnificando Deum, & Concil. Rothomag. c. 5. (ubi sic) *admonere debent Sacerdotes. Plebes sibi subditas, ut Bubulcos atq; porcarios vel alios pastores, qui*

qui in agris assidue commorantur, & ideo more pecudum vivunt, in Dominicis & aliis festis diebus saltem ad missam faciant vel permittant venire, nam & hos Christus pretioso suo sanguine redemit: quod si neglexerint, pro animabus eorum rationem seredituros sciant. Quod notent Domini & Heri quorum interest providere, ne absque vera necessitate famuli à Missa absint.

Articulus Decimus.

De Obligatione observationum sacramentorum & jenuj.

I. **T**Riplex Ritus in sacramentorum Ministerio reperitur; alij sunt essentialia, qui ad essentiam Sacramenti spectant, ut sunt: Materiam, formam, intentionem, institutionem, singularem Ministerii concernentes, & talem ritum in Sacramentis omittere, est sacrilegium & peccatum mortale. Alij Ritus dicuntur actionem Ministerij integrare, & sunt ab Ecclesia ad actionis solemnitatem instituti, & talem aliquem notabilem ritum, extra casum necessitatis vel magnæ congruitatis omittere.

omittere peccatum mortale est: alij dicuntur ritus mere accidentales, quia nec ad essentiam, nec ad actionem per se pertinent, & talem ritum vel cæremoniam omittere ad summum peccatum veniale est, & hæc de ritibus sufficiant, quia vero ad observationes sacras reducitur jejunium Ecclesiæ, de illo hic breviter tractabimus.

2. Jejunium ut in Ecclesia Romana modo indicitur est Religiosa observantia, abstinentiæ à cibo & qualitate certa ciborum, designato tempore, ad Deum colendum, & ad mortificationem carnis propter Deum ab Ecclesia ordinata. dicitur (*observantia Religiosa*) Primo ut distinguatur contra jejunium nature, quo is qui non habet quod comedat, abstinet, vel quo ex aliqua causa naturali cibum aut potum refugit; Secundo: ut judicetur verum genus jejuniij Ecclesiastici, quod ad observantias sacras pertinet, & à virtute Religionis ordinatur in cultum Dei, & per hoc distinguitur ab actu virtutis temperantiæ. dicitur (*abstinentia à cibo*) hoc enim jejunio Ecclesiæ essentiale est, ita ut qui à cibo non abstinet,

abstinet,

abstinet, etsi à vitijs & alijs abstinens, spiritualiter jejunare dicatur, proprie dictum tamen jejunium non servat.

3. Non dixi (*à potu*) quia potus abstinentia simpliciter ab Ecclesia non est indicta, cōtra tamen illos qui potu se nutriunt, aut in potu lasciviunt diebus jejuniorum, hoc dicitur: Si non frangunt (ut vulgo dicitur) jejunium, illud submergunt: dicitur (*de qualitate certa ciborum*) Ecclesie enim mandato carnes prohibentur. dicitur (*designato tempore*) triplex autem tempus designatur: Nimirum dies in quo jejunare oportet. Hora in qua sumenda est refectio. Tempus quo jejunium incipit & finitur. Per hoc intelligitur, quod à media nocte diem jejuniij præcedentem jejunare incipias, & ad mediam noctem diem illum sequentem producas. Ex dictis sequitur. Quod comedere carnes in diebus jejuniorum & in quadragesima absque dispensatione, vel causa excusante, peccatum mortale sit.

4. Licet ex indulgentia matris Ecclesie aliquid cibi vesperi in diebus jejuniorum
sumere,

sumere, non tantum ut dicunt, ne potus nocent, sed etiam ad naturæ conservationem: & non est in collatiuncula vespertina de qualitate cibi altercandum, perinde enim est quo cibo illa fiat, modo non excedatur, & cibus abstinentiæ jejuniij sit accommodus. In ratione vero quantitatis cibi, quilibet sit ingenuus Arbiter & sincerus iudex sui actus, ad pondus sanctuarij, hoc est timoris Dei, & candidæ non scrupulosæ conscientiæ, & ut Regulam dem certiorrem, cum Ecclesia indulgeat collatiunculam, sume tantum quantum sentis tibi commode necessarium, ut jejunans tuis functionibus Ordinarijs satisfacias absq; gravi incommodo: ut privationis somni, operis & exercitij cui vacare soles.

5. Causæ à jejunio excusantes ad quatuor capita reduci possunt, quæ sunt ætas, infirmitas, paupertas, labor: per ætatem excusantur in duabus extremis hominis ætatibus constituti, nimirum: qui in pueritia simul cum adolescentiæ parte, usque ad annum 21. degunt; quia illud est tempus accretionis corporis humani. Deinde

L

qui

qui in senectute vivunt, quæ reputatur à sexagesimo anno usque ad finem vitæ: quia senectus se ipsa morbus, & natura deficiens corroboranda est. Ob infirmitatem excusantur: Prægnantes & nutriendes, quæ communiter censentur, sine detrimento sanitatis vel prolis non posse jejunare, judicium vero morbi, infirmitatis, debilitatis judicio medicorum & prudentis Confessarij relinquitur. Attendenda est etiam, non tantum infirmitas præsens sed etiam imminens. Paupertate excusantur, qui non habent victus sufficientiam sed mendicare, & pro ut occurrat sumere debent, & vix unquam plenam refectionem sumunt. Laboris causa excusantur, generaliter omnes operibus sive corporalibus sive spiritualibus vacantes, quorum operum labor talis est, ut opus fieri aut labor tolerari non possit, si quis jejundet.

TRA